

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları : 741

Dünyevileşme
Dr. Burhan İŞLİYEN

ISBN : 978-605-7580-00-9

3. Baskı, Mart 2019, Ankara, 2.000 Adet

© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.

Bu Eser Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık
Ticaret İşletmesi İcra Kurulu'nun 15.11.2018 tarih
ve 123 sayılı kararıyla uygun görülmüştür.

Yayıncı Sertifika No : 15402

BASKI: **TDV/i**
YAYIN MATBAACILIK TİC. İŞLETMESİ
BASIMEVİ | PRINTING HOUSE

Serhat Mah. 1256 Sokak No:11
Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)

Faks: 0312 354 91 32

e-posta: bilgi@tdv.com.tr

Dünyevileşme

Dr. Burhan İŞLİYEN

3. Baskı Ankara - Türkiye Diyanet Vakfı

Mart 2019 16x23.5 cm (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 741)

ISBN: 978-605-7580-00-9

Dünyevîleşme

Dr. Burhan İŞLİYEN

ÖN SÖZ

Tarih boyunca her dinin mensubu, fitrî olarak dinin tanrısına yönelmiş; sevinç, üzüntü, pişmanlık, kızgınlık gibi duygularını onunla paylaşmış, daha önemlisi ondan dünyevî konularda taleplerde bulunmuş ve tanrının bu talepleri karşılığında dair inanç beslemiştir. İslâm inancının kadîm öğretisinde de kulu yaratan Allah, onu kendi haline bırakmamış, kul ile iletişime geçmek amacıyla zaman zaman peygamberler göndermiştir. Vahyin hedefi, inanan insanı Sırat-ı Müstakim dengesinde tutarak iki cihanda huzura ve mutluluğa kavuşturmak olmuştur.

Dünyevîleşme, gönderilmiş olan hemen her peygamberin mücadele ettiği bir konudur. Dünyevîleşme, tarih boyunca tüm insan topluluklarının ortak sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda bütün ümmetler, Allah'ın elçileri tarafından uyarılmışlardır. İlgili ikazları dikkate alanlar olduğu gibi, almayan ve gönderilen elçilerle mücadele eden gruplar da olmuştur. Çağrıya olumlu yaklaşanların bunun mükâfatını dünyada görmüş, âhirette de görecekleri kendilerine vaat edilmişken; olumsuz yaklaşanlar, hem dünyada zillete düşer olmuşlar hem de kendilerine âhîret azabı vaat edilmiştir. Son peygamber Hz. Muhammed'in tebliğ ettiği Kur-ân'ı Kerîm, farklı sûrelerde bu konuda yaşananlardan örnekler vererek uyarılarını yapmıştır. Bütün verilen nimetlere, yardımlara, elde edilen ve vaat edilen kazanımlara, hatta uyarılara rağmen, inananlar dahi nefis tuzağına düşmüşler ve dünyevîleşme tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır.

Teknoloji ve tıbbın gelişmesiyle birlikte hastalıklarla mücadelede ciddi bir ilerlemenin sağlanması, tarımdaki zirai icatların gelişmesiyle birlikte üretimin tüketimi karşılayacak seviyeye ulaşması, iletişim imkânlarının ve haberleşme gereçlerinin artması ve liberal ekonominin dayattığı tüketici bireyler olma anlayışının tüm toplumlarda yaygınlaşması, insanların Yaratıcıyla olan bağı zayıflatmış; dünyevîleşme ve sekülerleşme onlar üzerindeki hâkimiyetini sağlam bir şekilde ikame etmiştir. Gayrimüslim toplumlarda olduğu gibi, kendilerini Müslüman olarak tanımlayan toplumların da zihinleri, gönülleri, dünyevîleşme yanlısının baskısı altına girmiştir. Dünyevîleşme, adeta ruhlara uygulanan bir soykırımdır. Fıtratın ters yüz edilmeye çalışılması, insan maneviyatının batıl olana boyun eğdirilmesinin adıdır.

Bu çalışma sırasında, dünyevîleşme-sekülerleşme konusunun çeşitli ilim dallarınca incelendiği, ancak ülkemizde bu konudaki araştırmaların son derece sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Sekülerizm, felsefe, kelam, dinler tarihi, din sosyolojisi, din psikolojisi gibi pek çok bilim dalının ilgi alanına girmektedir. Her biri bu konuyu kendi ilke ve yöntemleri doğrultusunda ancak

daha çok düşünce boyutuyla incelemektedir. Yaptığımız araştırmalara göre; özellikle bugüne kadar, Kur'ân'ın bakış açısıyla konunun müstakil olarak değerlendirilmemiş olması, günümüz Müslümanları açısından büyük bir eksikliklerdir. İşte bu çalışmada dünyevîleşme kavramı, yukarıdaki disiplinlerin verilerinden de istifadeyle Kur'ân-ı Kerîm'in bakış açısıyla ele alınmaya, bu eksiklik bir nebze olsun giderilmeye çalışılmaktadır.

Kitabın birinci bölümünde, öncelikle dünyevîleşme ve ilgili kavramları ele aldık. Ardından Kur'ân-ı Kerîm'de dünya ve dünyevîleşmeye dair kullanılan kelime ve terimleri incelemeye aldık. Birinci bölümle ilgili olarak amacımız, Kur'ân'da ifade bulan ve bu kavramların gerek özel hayatta ve gerekse sosyal hayatta, ne kadar yankı bulduğunu tespit etmek, Kur'ânî bakış açısından hareketle, bir bilinç zemini oluşturmaktır.

İkinci bölümde, Kur'ân'ın dünya hayatına bakışını ve Kur'ân-ı Kerîm'e göre dünyevîleşmenin mahiyetini olumlu ve olumsuz yönleriyle *el-hayâtü'd-dünyâ* ve *hayâtü'd-dünya* kavramları üzerinden tahlil etmeye çalıştık. İnanan veya inanmayan her insanın dünyevîleşmesinde, onu bu duruma sürükleyen etkenleri araştırdık. Dünyevîleşmenin tezahürlerini Kur'ân'a ve Hz. Peygamber'in hayatından somut örneklerle göre ortaya koymaya çalıştık. Diğer yandan söz konusu olgunun insan karakterine ve psikolojisine etkilerini Kur'ân'daki kavramlarla incelemeye özen gösterdik. İkinci bölümün son kısmında, dünyevîleşmenin sonuçlarını, sosyal ve psikolojik etkileri açısından ele alarak, Kur'ân perspektifinde kul açısından ne gibi sıkıntılara yol açtığını ortaya koymaya çalıştık. İnsan halet-i ruhîyesindeki olumsuz tesirlerini ve güzel hasletlerinden neleri alıp götürdüğünü bulmayı hedefledik.

Kitabın üçüncü bölümünde; Kur'ân-ı Kerîm'in dünyevîleşmeye karşı önerdiği tedbirleri inceledik. İnanan kişinin, kendisine önerilen Sırat-ı Müstakim'den sapmaması ve nefsin tuzaklarına düşmemesi için, adeta bir koruma kalkanı ve zırh vazifesi görecektir olan bu tedbirleri tatbikinin ehemmiyetini ifade etmeye çalıştık.

Kitabın sonuç kısmında ise ulaştığımız bulguları ve genel yargılarımızı dile getirdik.

Tevfik ancak Allah'ın izni ve yardımıyladır.

Burhan İŞLİYEN

Ankara 2018

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	V
KISALTMALAR	X
GİRİŞ	1
I. Konunun Önemi	6
II. Konunun Amacı	7
III. Konunun Kapsamı	8
IV. İzlenen Metot	10
BİRİNCİ BÖLÜM	11
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	11
I. Dünyevîleşmeyle İlgili Genel Kavramlar	11
A. Dünya	11
B. Dünyevîleşme	18
C. Sekülerleşme	22
D. Dünyevîleşme - Sekülerleşme İlişkisi	28
II. Kur'ân-ı Kerîm'de Dünya ve Dünyevîleşmeyle İlgili Kelime ve Kavramlar	29
A. Dünya İle İlgili Kelime ve Kavramlar	29
1. ed-Dünyâ	29
1. Yakın/Kısa Hayat Anlamında	31
2. Çok Düşük ve Değersiz Anlamında	32
2. el-Âcile	33
3. el-Ûlâ	34
4. el-Arz	35
B. Dünyevîleşmeyle İlgili Kelime ve Kavramlar	39
1. İstiğnâ	40
2. Tekâsür	42
4. Metâ'	44
5. Gurûr	47
6. Fitne	48
7. Lehve'l-hadîs	50
8. Nimet	51
9. Ziyinet	54
10. Kibir - Tekebbür - İstikbâr	56

İKİNCİ BÖLÜM.....	59
KUR'ÂN-I KERÎM'E GÖRE DÜNYEVÎLEŞME OLGUSUNUN MAHİYETİ, SEBEPLERİ VE TEZAHÜRLERİ.....	59
I. Kur'ân-ı Kerîm'in Dünyaya Bakışı.....	59
A. Kur'ân'da Dünyanın Övülmesi.....	60
1. Dünyanın Zatı İtibarıyla Değeri.....	61
2. Nimetler Bakımından Dünyanın Değeri.....	61
3. Allah'ın İsim ve Sıfatlarının Tecelli Ettiği Yer Olarak Dünya.....	65
4. Âhireti Kazanma Yeri Olarak Dünya.....	66
B. Kur'ân'da Dünya Hayatının Yerilmesi.....	68
1. Dünya Hayatının Oyun ve Eğlenceden İbaret Oluşu.....	71
2. Dünya Hayatının Aldatıcı Oluşu.....	73
3. Dünya Hayatının Geçici Bir Meta' Oluşu.....	76
4. Dünya Hayatının Bir Ziyinet Oluşu.....	77
5. Dünya Hayatının Mal ve Evlat Çoğaltma Yarışından İbaret Oluşu.....	79
6. Dünya Hayatının Âhirete Göre Değersiz Oluşu.....	80
C. Kur'ân'da Dünya-Ahiret Dengesi.....	82
II. Dünyevîleşmenin Mahiyeti.....	85
III. Dünyevîleşmeye Götüren Sebepler.....	90
A. Dünyanın Cazipliği.....	91
B. Dünya Sevgisi.....	93
C. Hırs ve Tamah.....	98
D. Âhiret Bilincinde Zafiyet.....	107
E. Ebedîlik Arzusu.....	109
F. Kendini Yeterli Görme (İstiğnâ).....	111
G. Nefse Yerleşmiş Cimrilik (Şuhh).....	113
IV. Dünyevîleşmenin Somut Tezahürleri.....	115
A. Zevk ve Sefa Tutkusu.....	115
B. Kulluk Görevlerini Yapmama.....	116
C. Dünyevî Değerlere ve Nimetlere Düşkünlük.....	117
D. Dünyayı Hayatın Gayesi Edinme.....	118
E. Dinî İnanç, Sembol ve Değerleri Küçümseme.....	126
F. Arzu ve İsteklerin Esiri Olma.....	127
G. Lüks Tutkusu.....	131
H. Allah'a Şartlı Kulluk.....	133
I. Dünyevî Nimetlerle Şımarma ve Kibir.....	134
J. Allah'ın Ödülünün Üstünlüğünü Unutma.....	138
K. Bencillik.....	139

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	143
DÜNYEVİLEŞMENİN İNSAN ve TOPLUM HAYATINA ETKİLERİ VE DÜNYEVİLEŞMEYE KARŞI KUR'ÂN'IN ÖNERDİĞİ TEDBİRLER.....	143
I. Dünyevîleşmenin İnsan Karakterine Etkileri.....	143
A. Zulüm.....	143
B. Fesad.....	145
C. Allah'ı Unutmak.....	147
D. Sıkıntılı Hayat.....	148
E. Şirk.....	151
F. Haset.....	154
G. Vurdumduymazlık.....	156
II. Dünyevîleşmenin Sosyo-Psikolojik Etkileri.....	162
A. Bireyselleşme ve Bencilleşme.....	162
B. Yabancılaşma ve Yalnızlaşma.....	165
C. Sosyal Dengesizlik.....	170
D. Nifak.....	174
III. Kur'ân'ın Dünyevîleşmeyi Engellemeye Yönelik İrşadı.....	179
A. Takva.....	179
B. Kanaat.....	181
C. Sekîne.....	182
D. İnfak.....	185
E. İsâr.....	186
F. Adalet.....	188
G. Zikir.....	193
H. Muslih Olma.....	197
I. Zühd.....	199
J. Âhîret Mutluluğu.....	208
K. Mülkiyet Bilinci.....	209
L. Merhamet ve Muhabbet.....	210
M. Nefis Tezkiyesi.....	213
SONUÇ.....	221
KAYNAKÇA.....	225

KISALTMALAR

AÜİF	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
b.	bin, ibn
Bkz.	bakınız
c.	cilt
çev.	çeviren
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Enst.	Enstitüsü
Fak.	Fakültesi
KSÜİF	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
M.E.B	Milli Eğitim Bakanlığı
MÜİF	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
md.	maddesi
nşr.	neşreden
OMÜİF	Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
ö.	ölüm tarihi
s.	sayfa
SBE	Sosyal Bilimler Enstitüsü
ss.	sayfa sayısı
sy.	sayı
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	tahkik
trc.	tercüme eden
trs.	tarihsiz
Ünv.	Üniversitesi
vb.	ve benzeri
vd.	ve devamı
vs.	ve sâire
Yay.	Yayınları, Yayıncılık

GİRİŞ

Çalışmamızın konusu dünyaya aşırı meyletme; dünya-âhiret dengesini dünyanın lehine bozma anlamında dünyevîleşme olduğu için, önce dünya hayatı ve Kur'ân'ın dünyaya bakışını ele alacağız.

Kur'ân-ı Kerîm'in neredeyse her sayfası dünya-âhiret dengesini kurmaya yönelik emir, yasak, uyarı ve mesajlarla doludur. Konuyla ilgili âyetlerde çoğunlukla Yahudilerin âhirete dair konularda nasıl aldandıkları anlatılır. Onların âhireti inkârları, peygamberleri yalanlamaları, onları haksız yere öldürmeleri vb. anlatımlarla yeni dinin müntesipleri bir yandan ikaz edilir, bir yandan da onlara takınmaları gereken tutuma dair mesajlar verilir.

Tahrif edilmiş Musevilikte âhiret düşüncesi neredeyse hiç yoktur. Tevrat'ın ilk beş bölümünü oluşturan Torah'ta, ima yoluyla bile âhiretten bahsedilmez. Sadece Daniel kitabında, bir yerde ölümlerin diriltileceği bilgisi bulunur.¹ Onların, âhiret kavramını hayatlarından çıkararak tamamen dünyaya yönelik bir hayat tarzını benimseyişlerine dikkat çeken bir âyet-i kerîmede şöyle buyrulur: "Yemin olsun ki, onları (Yahudileri) insanların yaşamaya en düşkününü bulursun, müşriklerden de çok; her biri ister ki bin sene yaşasın. Oysa çok yaşatılması, kimseyi azaptan kurtarmaz. Allah onların yapmakta olduklarını eksiksiz görür."²

Dünya ne kadar mamur olursa olsun ve ondan istifade süresi ne kadar uzun olursa olsun sonuç değişmeyecektir. İnsanları Allah'a ve O'nun yoluna davet ederken bile dünyevî yararlar gözeterek hareket etmeyi Kur'ân şöyle eleştirir: "*Ey İman edenler! Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman iyi anlayıp dinleyin. Size selam verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek -Sen mümin değilsin- demeyin; çünkü Allah katında sayısız ganimetler vardır. Daha önceleri siz de böyleydiniz. Derken Allah size lütufta bulundu. Bu sebeple iyi anlayıp dinleyin. Hiç şüphe yok ki Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.*"³

Yine bir başka âyet-i kerîmede, dünyalık neredeyse oraya üşüşen, menfaat peşinde koşan münafıklar kınanmıştır: "*O, size kitapta şunu indirmiştir. Allah'ın âyetlerinin inkâr edildiğini yahut onların alaya alındığını işittiğiniz zaman, onlar başka bir söze geçmedikçe kendileriyle beraber oturmayın; aksi takdirde siz de onlar gibi olursunuz. Allah elbette münafıkların ve kâfirlerin tamamını cehennemde bir araya getirecektir. Sizi gözetleyip dururlar; eğer size*

1 Kitab-ı Mukaddes, Eski ve Yeni Ahit, İstanbul Matbaacılık, İstanbul, 1969, Daniel, 12/2-3 (<https://www.jw.org/tr/yayinlar/kutsal-kitap/bi12/kitaplar/daniel/12>).

2 Bakara, 2/96.

3 Nisâ, 4/94.